

RUKKILILL

Rõhutud Aegade Päev

Murtud Rukkilille Ühingu, mis tegutseb teist aastat Harjumaal Kuusalus, sai hakkama esimese üleriigilise üritusega Paides, kus koostöös Paide linnavalitsuse ja MRÜ-ga avati 05. juunil mälestuskivi kõikidele represseeritutele. Mälestuskivi asub Paide linnas Jaama tänaval ning selle autoriks on Villu Rooba. Kivi ümbritsev haljasala otsustati ühingu ettepanekul kujundada Rukkilille nimeliseks pargiks. Esimese Murtud Rukkilille mälestuskivi avamisel viibisid valitsusliikmed, Paide linnapea ja maavanem. Oli arvukaid sõnavõtte. Mälestuskivi jalamile asetati lilli ja süüdati küünlaid. Lisatahvliil olevad sõnad: "Mäleta võõrvõimude ohvreid, kes kaotasid elu, pere, kodumaa" jäävad kõigile meenutama olnud.

Pärast mälestuskivi pidulikku avamist algas Kultuurimajas konverents represseeritutele, mille avas MRÜ esimees Enno Uibo sõnadega: "On mitmeid tähtpäevi. Lipupäeva ja leinapäeva vahele sai sobitatud MRÜ poolt algatatud "Rõhutud Aegade Päev". See on ka konverentsi deviis."

Ettekandega represseeritute seadustest ja valitsuse sellesuunalisest tegevusest esines justiitsminister Ken-Marti Vaher. Põhjaliku ülevaate okupatsioonide represseeritute uurimisest ja Euroopa Liidu seisukohtadest tegi Riigikogu liige, põhiseaduskomisjoni esimees Urmas Reinsalu.

Mitmetest sõnavõttudest jäi eriti meelde küüditatu hr. Vaaksi oma. Kui üks ajaloosündmustest räsitud väikerahvas tahab olla vaimult suur - peab ta meeletult õppima, hoolima väetitest ja austama vanemaid. Õppimises on oluline sihikindlus ja järjepidevus.

Kahjuks katkes see järjepidevus paljudel noortel küüditamiste ja võõrvõimu represseeritute tagajärjel. Kui palju kaotasime andekaid inimesi ja kui paljudel jäi haridustee pooleli või ei saanud omandada isegi valitud erialast haridust. Samuti tekitasid Siberiaaastad pöördumatuid kahjustusi tervisele. Riiklik abi on sedavõrd väike, et enamuse represseeritute pole suutelised taotlema sanatoorse ravi saamist. Püüdes leevendada ja heastada möödunud, teen ettepaneku avaldada sihtarve märksõnaga "rukki" järgmisteks eesmärkideks: a) toetada represseeritute lapsi õppimisel huvikoolides; b) toetada küüditatud sanatoorse ravi saamisel.

Ettepaneku poolt hääletasid kõik kohalolnud represseeritud.

Et ühingu tegeleb eelkõige elavate inimestega ja on tegev olevikus, siis on loomulik et probleemidega pöördutakse ühingu juhatuse poole. Konverents loeti kordaläinuks ja järgmise aasta toimumiskohaks pakuti osalejate poolt Viljandi või Tartu piirkonda. Paide Muusikakooli kollektiiv andis meeleoluka kontserdi. Esineti rahvatantsude ja puhkpillimuusikaga. Pärast vestlust kohvilauas asuti heatujuliselt koduteele Eestimaa paikadesse.

Murtud Rukkilille mälestuskivi Paides

Rukkilille külaskäigud

Märtsiküüditamise 55. aastapäeva tähistamiseks kogunesid ligi nelikümmend Murtud Rukkilille Ühingu liiget mitmest Eestimaa paigast Tallinnasse. Esmalt tervitas meid Riigikogu liige härra Urmas Reinsalu ja seejärel võttis meid vastu õiguskantsler härra Allar Jõks. Saime põhjaliku ülevaate õiguskantsleri tegevusest. Meile tutvustati õiguskantsleri tööruume ja kõik ühingu liikmed jäädvustasid oma nimed külalisraamatusse. Pärast lõunasööki ja ekskursiooni Rahvusraamatukogus ootas ees kohtumine peaministriga. Kuulates peaministrit ringkäigul Stenbocki majas jõudsimel valitsuse istungite saali. Ühingu liikmetel avanes võimalus istuda ministrite töölaudade taha ja seda ei jätud kasutamata. Peaminister Juhan Parts sai "rukki" istungi juhtimisega suurepäraselt hakkama. Järjest elavnevas vestluses esitati hulgaliselt küsimusi ja saadi ka ammendavaid vastuseid. Peaminister avaldas tunnustust rahvaalgatuslikus korras tekkinud represseeritute ühingu tegevusele. Ühingu eesmärgiks on tegelemine elavate inimestega ja sellest tulenevalt on vaja leida võimalusi sotsiaalprobleemide ja haridustoetuse lahendamiseks. Sellekohase ettepaneku andis peaministrile üle ühingu kirjaliku pöördumisena Murtud Rukkilille Ühingu esimees. Ühingu on juba alustanud huvikoolis õppivate represseeritute laste ja lastelaste õppetoetuste tasumist. Tahame seda

laiendada kõrgkoolis õppijatele. Elluviimistootakava, kuidas lisaks riiklikele toetustele abistada represseerituid ravivõime saamisel. See kõik nõuab head tahet ja valitsuse toetust. Sisukas vestlus peaministriga jätkus kohvilauas ja märkamatu jõudis aeg õhtusse.

Klubi president Harri Erm (vasakul), Hilja Karjus ja Enno Uibo

25. aprillil toimus Viljandi Kultuurimajas üritus "Kolm põlve ühistegevuses". Murtud Rukkilille Ühingu esindajad viibisid seal Viljandi represseeritute klubi kutsel. Saalis väikeste laudade ümber olid kohad sisse võtnud üle saja klubiliikme. Esinemiskava oli võrratult ilus. Esinemist alustas klubi ansambel, seejärel esinesid kordamööda kolme põlvkonna esindajad laulude, tantsude ja luuletustega. Lõpuks vallutas klubirahvas tantsupõranda. Meeldiv on näha ja kohata nii toredaid ja rõõmsameelseid inimesi, kes hoolimata represseeritute läbielamisest on säilitanud endas elujõu ja südikuse. Muusika ja tants jätkus, kuid meie pidime asuma koduteele. Lahkusime uute sõpradena uute kohtumiste lootuses.

Täname Viljandi represseeritute klubi liikmeid ja eriti klubi esimeest härra Harry Ermi südamliku vastuvõtu eest.

MRÜ

1951. aasta küüditamine – viimane ja erandlik

Kas Stalini küüditamiskava pidi kunagi ka lõpule jõudma? Kas oli loota, et kunagi saab Siber täis? Vaevalt küll. Kuid 1951. aasta väga omanäoline küüditus jäi suurema ulatusega küüditustest siiski viimaseks ja seda mitte diktaatori leebumise tõttu, vaid diktaatorile endale tuli (või ka tehti, nagu nüüd mõningad uurijad väidavad) ootamatu lõpp.

Viimane küüditamine oli suunatud üsna laiale alale, kuigi Eesti ulatuses see aktsioon oma arvukusega just ei lõõnud. Luubi alla võeti Teise Maailmasõja künnisel ja ajal nn läände kuulunud piirkonnad, milleks olid Eesti, Läti, Leedu, Poolalt annekteeritud alad Valgevenes ning Ukrainas ja Rumeenia küljest Bessaraabia ehk kaasaegses pruugis Moldova. Kes olid siis need järjekordse küüditamise väljavalitud, KGB keeli spetskontingent? Kui 1940. aasta küüditusega püüti tugi alt lüüa Eesti Vabariigi süsteemil ja 1949. aasta küüditusega võtta vara ning tööjõud, aga ühtlasi ka kärpida pea võimalikul vastupanuliikumisel, siis 1951. aasta küüditus oli liigituselt põrutavalt ootamatu, sihtgrupi poolest koguni vähe tuntud ja riiklikult positsioonilt küsitava, lausa uskumatu põhjendusega. Väljavalituteks oli grupp usklike. Mitte usuinimesed üldises mõttes, vaid ühe konkreetse usugrupi liikmed ja loomulikult, nagu Stalinil ning tema võimuparteil tavaks, ka nende pereliikmed ning nendega suhtlemises olevad isikud, niinimetatud puuraiumislaastud.

Väljavalituteks osutusid Jehoova tunnistajad. Mis põhjusel? Jah, asja olemust tundmata lükkab loogika esimese mõttena ette grupi tõenäolise politiseerituse, riigivastasuse. Kuid otse vastupidi – nagu nüüd, nõnda ka siis, neljakümnendatel, olid rahvusvahelised Jehoova tunnistajad (varem tuntud nime all Tõsised Piibliuurijad) oma täieliku poliitilise erapooletuse ja valitsuskuulekuse poolest hästi tuntud. Nende sellise hoiaku tegi tuntuks, lausa kuulsaks, natslik Saksamaa. Sealne totalitaarne ainupartei režiim koondas hiiglaslikud repressiivjõud kogu rahva politiseerimisele ja militariseerimisele. Oma näo säilitajaid tabas tulvaveena surveavalduste jada.

Staffordshire'i ülikooli prorektor, dr. Christine King selgitab tagakiusamise põhjusi: „Algusest peale peeti Jehoova tunnistajaid ühtedeks peavaenlastest. Osaliselt seetõttu, et nad avalikult keeldusid omaks võtmast natsismi väiksemaidki elemente, mis polnud kooskõlas nende usu ja veendumustega.“ Ajaloolane dr. Detlef Garbe täiendab: „Jehoova tunnistajate... õpetused olid natsionaalsotsialistidele vastumeelsed. Nad keeldusid sõjaväeteenistusest ning nad ei vandunud truudust isamaale... Natsid tembeldasid Jehoova tunnistajad vääralt kommunistideks, riigile ohtlikeks isikuteks, kes ühes juutidega plaanitsevad võimu maailmas enda kätte haarata. Neid kiusati taga erilise karmuse ja jõhkruusega. Eesmärk oli see usurühmitus hävitada. Saksamaale ei pidanud jääma ühtegi Jehoova tunnistajat.“

Miks punasest terrorist rääkides käsitada nii pikalt pruune hirmutegusid? Põhjus on lihtne. Et natside teod on üldsusele väga tuntud juba suure sõja lõppemisest ja eriti Nürnbergi Protsessist peale, siis nende tegudele viidates on see tekstiruumi kokkuhoid, sest mõistmaks kommunistide suhtumist Jehoova tunnistajatesse piisab vaid, kui uurime varasemat natsistide suhtumist ja tegusid kui peeglis, kus pööratud on vaid käelisus. Mõlema totalitaarreežiimi suhtumise olemus on vapustavalt sarnane.

Vaevalt võimule tulnuna keelustas Hitleri natsipartei 1933. aastal Jehoova tunnistajate tegevuse Saksamaal. Ravensbrücki memoriaali direktor dr. Sigrid Jacobeit räägib sealse koonduslaagri tekkeloost: „Piibliuurijad olid esimeste naiste hulgas, kes toodi siia... Siia ei toodud kõigepealt poliitvange, nagu siiamaani arvati, vaid praeguste andmete järgi peamiselt hoopis piibliuurijaid.“

Dr. Ch. King iseloomustab Jehoova tunnistajate evangeliseerimistööd ja mis natsidele eriti valus oli, nende väljaannetes ilmunud natsismi ebainimlikkuse ning juutide represseerimise avalikustamist kogu maailmale: „Jehoova tunnistajad tegid tõesti oma hääle kuuldavaks. Nad tegid seda algusest peale [st natsivõimu algusest, autori märkus] nagu ühest suust. Nad tegid oma hääle kuuldavaks tohutu julgusega.“ Jääb vaid lisada, et natsid ei jätnud seda „tasumata“. Jehoova tunnistajate

kohtlemist vanglates ja koonduslaagrites kirjeldab dr. D. Garbe järgmiselt: „Võib öelda, et kui juudid välja arvata, siis ei kannatanud ükski teine rühmitus tervikuna natsionaalsotsialistide käe all nii palju kui Jehoova tunnistajad“.

Natslikest koonduslaagritest Nõukogude Liitu tagasipöördujate hulgas oli vastrpöördunud Jehoova tunnistajaid mitusada, kuid kompartei ehmatuseks oli neid veel palju enam seni vähem-rohkem vabalt tegutsenud kogudustes Eestis, Lätis, Leedus ja eriti palju Ukrainas, Moldovas ning Valgevenes. Kogu sellel territooriumil alustas KGB 1947. aastal salajast juurdlust aktiivsete Jehoova tunnistajate väljaselgitamiseks ja vangistamiseks. Kogudustesse poetusid kristlikus „lambanahas“ KGB ohvitserid-nuhid. Juba pandi toime üksikuid vangistamisi. “1950. aasta lõpuks oli arreteeritud 1048 inimest, seksti peamehi ja aktiviste. Kuid vabadesse jäänud illegaalsed sektandid jätkavad aktiivset nõukogudevastast tööd. Põrandaaluse jehovismi [„jehovistid“, Jehoova tunnistajatele KGB poolt antud ja kasutatud sõimunimi, autori märkus] liikmed viivad läbi raevukat nõukogude vastast tööd, levitavad nõukogude võimu kohta provokatiivseid väljamõeldisi ning propageerivad NSVL territooriumil teokraatliku korra kehtestamist, kus võim peaks kuuluma vaimulikonnale“ kirjutas Nõukogude Liidu julgeolekuminister Abakumov oma 19. veebruari 1951. aasta märgukirjas Stalinile. Samas kordas ta varem tehtud ettepanekut küüditada kogu kõnealuselt territooriumilt välja veel 8576 Jehoova tunnistajat ja nende pereliiget. Aastatel 1948 kuni 1952 vangistati Eestis 65 Jehoova tunnistajat. 1951. aasta küüditamises mõisteti igaveseks asumisele 279 inimest.

Kui natside jaoks olid Jehoova tunnistajad kommunistid, siis kommunistide jaoks olid nad lääne imperialismi esindajad ja USA agendid. Avalik ja sirgjooneline poliitiline neutraalsus määrgistas ka siin riigivastasust ja nii-öelda koos juutidega võimu pööramist. Nagu Saksamaa Jehoova tunnistajad kaitsesid avalikult inimõigusi, kaasaarvatud juutide omi, nii ka siin, Eestis, läkitasid Jehoova tunnistajad ENSV ja NSVL valitsustele ning kohtuorganitele kokku viis avaldust usuvabaduse taastamiseks ja alusetult vangistatute vabastamiseks. Viimane sellekohane avaldus läkitati 1949. aasta 1. juunil ka NSVL Ministrite Nõukogu Esimehele J. V. Stalinile. Avalduses on järgmine inimõigusi kaitsev taotlus: „Vabastage Jehoova Tunnistajad viibimatult vanglast ja lõpetage nende tagakiusamine ning tehke kõik selleks, et Jehoova Jumala organisatsioon „Watch Tower Bible and Tract Society“ võiks takistamatult kuulutada Jehoova Kuningriigi sõnumit kõigile Venemaa rahvastele!“ Kas pole julge ja otsekohene? Avalduse kogu neljaleheküljelisel tekst on ära toodud raamatus „Sinasilmitsi Siberiga“ (S. Silliksaar, 2001).

Julgeolekuminister Abakumov esitas koos märgukirjaga väljasaatmise määruse projekti Ministrite Nõukogu jaoks, kus juba 3. märtsil anti välja sellekohane määrus. 27. märtsil on siseminister kindralpolkovnik S. Kruglov allkirjastanud käskkirja väljasaatmise läbiviimise kohta, milles mitmele riigi kõrgele ametnikule on antud otsesed detailsed korraldused oma valdkonna töö organiseerimiseks. Ja kõigest neli päeva (!!!) hiljem, so 1. aprilli ööl, toimus üheaegne haarang hiiglaslikul territooriumil suuremale osale 3048 küüditusnimekirjas olevast perekonnast ja vaid suures Ukrainas jätkus see ka 8. kuupäeva ööl! Sellest on enam kui ilmne, et võimud tegutsesid KGB eestvõttel küüditusprotseduuriga ammu enne sellekohase valitsusmääruse väljaandmist.

Kerkib küsimus: kuhu oli nii kiire? Aga asjaga oli tõesti kiire! Baltikumist kuni Moldovani rutuga täistuubitud ešelonid pidid ajastatult jõudma üheaegselt kindlasse punkti. Ja nad ka jõudsid. Nad kõik peatati teispool Uuralit suurte Siberi jõgede, Obi ja selle harujõe Irtõši, ületuskohtadel, kus seisti kuni kolm ööpäeva.

Milles oli asi? Ukraina Rahvusliku Teaduste Akadeemia liige, ajaloolane Oleg Golko selgitas asja hiljuti avastatud dokumentide põhjal oma raamatus „Jehoova tunnistajad – Siberi ekspress“ (2002). Antud artikli maht ei võimalda materjali detailset käsitlust, seetõttu on järgnevalt toodud vaid sündmuse tuum. Aga tuum oli, nagu O. Golko ütleb, kuratlikult kurikaval. Jõgede ületuskohal, see on

Omskis ja Novosibirskis, oli plaan kõik küüditatavad ümber paigutada jõepraamidele ning siis Obi suudmealal Jäämeres koos praamidega uputada. Golko viitab kuulsale polaarlendurile Ivan Papaninile, kelle uurimisrühm oli täitnud NKVD tellimust – koostada Obi jõe suudmealal põhjasügavuste kaart. Jah, mitte laevanduse ministri, ka mitte geograafiaseltsi, vaid NKVD tarbeks vete sügavuse uuringud! Ja Papanin olevat ise kord sellist vangidega täidetud uputamisele mõeldud praami näinud, mis jäässe külmununa triivis uppumatuna tuultest aetuna mööda Jäämerd. Ta oli leidnud ümberkaudselt jäält ka õnnetute vangide kirjakesi. Sellisest vangide uputamisest oli kuuldusi ka vangilaagrites ja üheks sellise kuulduse tunnistajaks on Norilski laagris olnud tartlane Lembit Toom.

Siiski jäid Jehoova tunnistajad uputamata. Miks? Paljud küüditusrongides viibinuist mäletavad kõva pakast, mis tabas neid pärast Uuralite taha jõudmist. Mainitakse üle kahekümne kraadilist kestvat külma. Aprilliks jäät vabanenud jõed jäätusid uuesti. Oleg Golko viitab Moskva arhiivist leitud tolleaegsetele telegrammidele, kus julgeolekuminister Abakumov korduvalt telegrafeerib Irtõšil asetsevasse Omskisse, pärides: kuhu on kadunud praamid? Aga praamid olid jääs kinni. Rongide konvoil läks aina raskemaks kohalikke elanike eemalehoidmine, kes tundsid huvi mitu päeva kinnistes vagunites külmas, janus ja näljas hädaldavate inimeste vastu. Konvoi lähetas telegramme Moskvasse, et paigal seismine on pealetungiva elanikkonna pärast läinud „ohtlikuks“ ja nõnda anti Moskvast viimaks käsk edasi sõita ning hajutada vangid mööda Siberit laiali, kuni Irkutski oblastini välja.

See polnud viimase küüdituse ainus erandlikkus. Jehoova tunnistajate kohtlemine asumispaikades oli märkimisväärselt erinev teiste küüditatute kohtlemisest. Nimelt, tegeldi pidevalt usklike „ümberkasvatamisega“ ja jälitamisega. Hea pildi Jehoova tunnistajate ideoloogilisest töötlemisest annab NSVL Siseasjade Ministri Kõrgema Kooli õpik parandusliku töö asutiste operatiivparaadi töötajatele kinnipidamiskohtades kuritegude ennetamiseks ja avastamiseks. See eriti salajane õpik annab üksikasjalikud juhendid vangilaagrites „eriti ohtlike kuritegude“ ennetamiseks, avastamiseks ja käitlemiseks. Selleks olid range ja erirežiimiga vangilaagrite vangid jagatud nende potentsiaalse ohtlikkuse järgi mitmesse kategooriasse. Kõige ohtlikumasse kategooriasse olid liigitatud a) natsionalistlikud [võimalikud] riigikukutajad, b) diversandid, c) terroristid ja d) reaktioonilised ususektid. Kuigi sektid on mainitud mitmuses, siis kogu õpiku ulatuses on tegelikult käsitlemist leidnud vaid üks grupp – jehovistid, kelle all on mõeldud Jehoova tunnistajaid.

Järgnev tsitaat õpikust on piisavalt ilmekas: „Praktikast on näha, et parandusliku töö asutistes eriti raskete riiklike kuritegude organiseerimisel ilmutavad aktiivsust kodanlik-natsionalistliku illegaali endised aktiivsed juhid ja osalised... kes on süüdi mõistetud kas eriti raskete riiklike või ka muude kriminaalkuritegude eest. Natsionalistide kõrval kinnipidamiskohtades eriti raskete riiklike kuritegude organiseerimisega tegelevad süüdimõistetud sektandid... Neist suurimat ohtu kujutavad endast jehovistid.“ (Siin ja edaspidi tsitaatide rasvases kirjas eristus on autoripoolne.) Eriti ohtliku, paljastatud kuriteo näitena on toodud järgnev juhtum: „Näiteks, ühe parandusliku töö asutise operatiivparaadi poolt peeti kinni jehovistliku organisatsiooni liikmest süüdimõistetule adresseeritud kiri, milles „Jehoova tunnistajatele“.. soovitati: hoidma organisatsioonist korda, mitte väljaandma teisi „Jehoova tunnistajaid“, mitte rikkuma kinnipidamisrežiimi. Kirjas tuletati meelde, et „Jehoova tunnistajad“ ei jooks alkohoolseid jookke, ei suitsetaks, ei elaks kõlvatut elu.“ See oli terrori- või diversiooniaktiga samal ohtlikkuse pulgal olev riigivastane kuritegelik lendleht, mille eest karistati kõige rangemate meetoditega!

Mida ette võeti? Tsiteerigem õpikut: „Suurt osa... etendab hoolas valve süüdimõistetute järele. Erilist tähelepanu osutatakse valvele nende süüdimõistetute järele, kellelt kõige tõenäolisemalt võib oodata eriti ohtlike riiklike kuritegude toimepanemist. Nendeks

on... isikud, kes on süüdi mõistetud natsionalistliku või sektantliku tegevuse eest; isikud, kes väljendavad nõukogudevastaseid meeleolusid, hoiduvad kõrvale parandusliku töö asutistes läbiviidavatest poliitõppustest, loengutest ja teistest üritustest.

... Tähtis on põhjalik ja süstemaatiline süüdimõistetute läbiotsimine, elu- ja kommunaalolme ruumide ning elu- ja tootmistsoonide läbivaatus, süüdistatute nimele saabuvate pakkide läbivaatus. Eriti ohtlikke riiklikke kuritegusid kavandavate või ettevalmistavate isikute väljaselgitamiseks peavad operatiivtöötajad ära kasutama kõik nende käsutuses olevad vahendid ja meetodid, kuid ennekõike agentuuri. Et sektantlike gruppide peameeste silmis usaldust võita, peab agent rangelt järgima antud sektis kehtestatud käitumisreegleid. Näiteks kui agent esineb jehovistina, ei tohi ta suitsetada ega kasutada alkohoolseid jooke. Operatiivtöötaja võib soovitada agendil äratada süüdimõistetus patriootlikke tundeid, et viimane loobuks kuriteo kavatsusest või kasutada ära neile [vangidele] omast hirmutunnet... Vajadusel tagatakse nende isikute isoleerimine teistest vangidest.

...Piisava aluse olemasolul võib operatiivtöötaja vormistada materjalid sellise isiku seaduslikus korras kambersüsteemis barakki või vanglasse üleviimiseks. Natsionalistlike ja sektantlike organisatsioonide ning gruppide peameeste kompromiteerimine, nagu praktika näitab, on nende formeeringute lagundamise efektiivselt vorm ja seepärast kasutatakse seda operatiivaparatuuride poolt sageli...“

Siin tsiteeritu oli kuritegude ennetamise arsenalist. Niisiis, karistati avansiks kasutades äärmuslikke meetodeid ja seda niiöelda „seaduslikus korras“,vaid võimaliku „kuriteo“ ennetamiseks nagu eelnevast tsitaadist näha.

Mainitud „kambersüsteemis barakk“ ehk venekeelse lühendina BUR oli laagri territooriumil vangide karistamiseks mõeldud kartserite komplekt, kuhu vang määrati mõnest nädalast kuni mitme kuuni. Selline vang oli eritööl, isikliku valvuri silma all. Töövälisel ajal oli ta kütmata pisikongis üksi. Pealisriided ja soojemad esemed,

näiteks kampsun, võeti ära ja seda ka talvises pakases. Seinale üles tõstetav madratsita nari lubati alla lasta vaid uneajaks, see on kell 23.00 kuni 6.00. Magamise ajaks anti võimatuseni kulunud õhuke baikatekk. Toidunormi vähendati 400 g leivale ja veele; lisavett tuli sageli anuda. Puudus pesemisvõimalus, ka naisterahvastel. Käimla aset täitis kambris alaliselt haisev parask. Vangil oli krooniline puudus tualettpaberist. Reeglina täitis selle aset ajaleht. Kehtis täielik keeld saada kirju ja pakke, kasutada isiklikke tarbeesemeid. Kambris olid vaid põranda külge kinnitatud taburet ja parask. Loomulikult puudusid igasugune lugemisvara ja kirjutustarbed. Meenutan veelkord, et seda kõike võidi „seaduslikus korras“ teha avansiks, võimaliku riigiohtliku kuriteo ennetamiseks. Mida siis öelda olukorrast, mil „kuritegu“ oli juba sooritatud, nagu eelpool tsiteeritud juhendkirja juhtum, mis oli niivõrd tõsine üleastumine, et on õpikus ära toodud näitliku juhtumina?

Tartu Ülikooli ajaloprofessor Aadu Must oli hämmingus, nähes Tomski KGB arhiivis küüditatud Jehoova tunnistajate isiklikke toimikuid, millistest vaatas vastu jätkuv surve: nuhkimine, šantaaž ja postisaadetiste totaalne kontroll ning kinnipidamine. Ta kirjutab: „Olen ise töötanud Venemaa arhiivides Jehoova Tunnistajate saatust käsitlevate arhivaalidega ning selle tulemusena mõistnud, et tegemist oli ausate, töökate, visade ning „kurjuse impeeriumile“ kartmatult vastu astuvate inimestega. Jehoova Tunnistajate küüditamine vajab kindlasti kajastamist, lahtimõtestamist, ühiskonnale teadvustamist. See on oluline tahk meie ajaloos.“

Kui Saksamaal Jehoova tunnistajate jälitamine lõppes koos natsirežiimi kukutamisega, siis Nõukogude Liidus ei toonud nende tagasipöördumine vangilaagritest ja asumispaikadest neile veel vabadust. Reeglina neid ei lubatud naasta endisesse kodulinna või rajooni, vahel ka mitte vabariiki. Noorte Jehoova tunnistajate õpingute jätkamine tehti praktiliselt võimatuks. Neil oli alalisi raskusi elukohta sissekirjutuse ja ka kõige lihtsama töökoha saamisega. Juba 1965. aastal käivitas Nikita Hruštšov uue ja raevuka Jehoova tunnistajate

„väljajuurimiskampaania“. Selleks rajati Mordva alale mitu uut spetsiaalset eriti range režiimiga vangilaagrit, eranditult Jehoova tunnistajate tarbeks. Hilisemal ajal, kui hakkas arenema dissidentlik liikumine, hakati nendesse laagritesse paigutama ka dissidente. Need laagrid olid täidetud vangistatud Jehoova tunnistajatega kuni Gorbatšovi perestroika ja glasnostini välja. „Eriti range režiimiga“ vangilaagrites toimus mitu korda rangema režiimiga „kambersüsteemiga barakkide“ distsiplinaarmedod.

Autori andmeil oli ENSVs pärast Stalini repressioone vähemalt 21 Jehoova tunnistaja usulisel põhjusel vangistamise juhtu, mõne isiku puhul korduvalt. Kui paljud on sellest kuulnud? Ei ole teada fakte ühegi terve religioosse grupi samalaadsest kohtlemisest Nõukogude Liidus ega ka Saksamaal. Selle poliitiliselt neutraalse ja rahumeelse usklike grupi küüditamine 1. aprillil 1951 oli tõesti erandlik, ja mitte ainult küüditamine. Jehoova tunnistajate vastane repressioonide amplituud oli kuni NSV Liidu lagunemiseni lai, mitmekesine, järjepidev ja täiesti erandlik.

Vaieldamatult on Jehoova tunnistajate usurühmituse tegevus, õpetus ja selle kaitsmine kõrvalolija jaoks tavatu, ajuti ehk hämmingutki tekitav. Ometigi pole küsimuseks kellegi isiklik suhtumine nende vaadetes. Kuid kui ühe vähemusundi represseerimine on kunagi kusagil vabandata, siis peagi võivad ka kitsendused teiste gruppide suhtes leida põhjenduse, mis seaks järjekordselt ohtu niigi hellalt rabama vaimse vabaduse ja inimõigused üldises mõttes. Ning seda mitte ainult NSV Liidu alluvuses, vaid maailma kus tahes paigas. Jehoova tunnistajate vapper ja tagajärgi mittearvestav avalik seismine oma põhimõtete ja inimõiguste eest on ainulaadne ning seega autori meelet väärrib see põhjalikku uurimist ja lahtikirjutamist, ühesõnaga - igauhe tähelepanu.

Silver Silliksaar, Tartu silsil@hotmail.ee

Represseeritute pensioniõigustest

17.12.2003 võttis Riigikoguvastuokupatsioonirežiimide poolt represseeritud isiku seaduse (edaspidi seadus), mille Vabariigi President kuulutas välja 23.12.2003 otsusega nr 508. Seadus on avaldatud Riigi Teataja I osas 29.12.2003, 88, 589 ja see jõustus 01. jaanuaril 2004.

Seaduse eesmärgiks on leevendada Eestit okupeerinud riikide poolt 1940. aasta 16. juunist kuni 1991. aasta 20. augustini õigusvastaselt represseeritud isikutele tekitatud ülekohtu. Seaduse kohaselt on okupatsioonirežiimide poolt represseeritud isikuteks genotsiidiohvid, tõekspidamiste, varandusliku seis, päritolu või usu tõttu vangistatud või psühhiaatriaiglasse paigutatud isikud, võõrvõimule vastu hakanud vabadusvõitlejad, küüditatud, tööpataljonis olnud, metsavennad ja kiiritus- või tuumakatastroofi ohvid ning represseeritute Siberis sündinud lapsed. Seadus hõlmab nii Saksamaa kui ka Nõukogude Liidu okupatsiooni perioode.

Seadusega kehtestatud soodustused laienevad ainult neile, kes on reaalset Eestist välja saadetud. Kui isik oli välja saadetavate nimekirjas, aga reaalset teda Eestist välja ei saadetud, siis ei laiene tema suhtes seadusega kehtestatud soodustused. Samuti ei laiene seadusega kehtestatud soodustused laste suhtes, kelle vanemad saadeti asumisele, kuid lapsed ise jäid Eestisse ning represseeritu leskedele, kes ise ei ole represseeritud. See tähendab seda, et soodustused on ette nähtud nende isikute kannatuste ja üleelamiste leevendamiseks, kes reaalse väljasaatmise tõttu seda kogesid.

Selleks, et saada seadusega sätestatud soodustusi, on vaja represseeritu tunnistust. Represseeritu tunnistust hakkab väljastama Sotsiaalkindlustusamet. Kuni 01. jaanuarini 2005 võib nimetatud seadusega sätestatud hüvitiste või soodustuste taotlemisel kasutada represseeritu tunnistuse asemel rehabiliteerimistunnistust, arhiiviteatist või muud dokumenti, millest nähtub isiku represseerimine ja asumisel olek või vangistuse aeg. Seega saavad represseeritud juba käesoleval aastal

kasutada neile ettenähtud soodustusi.

Tunnistuse taotlemiseks tuleb pöörduda taotlejal elukohajärgsesse pensioniametisse ning esitada koos vormikohase taotlusega Eesti Vabariigi kodaniku pass, sünnitunnistus, dokument, millest nähtub repressiooni alguse ja lõpu aeg ning vajadusel muid dokumente, millest taotlejat täiendavalt teavitatakse.

Seadusega sätestatakse represseeritud isiku ja represseeritud isikuga võrdsustatud isiku mõiste.

Represseerituga võrdsustatud isik on Eesti Vabariigi kodanik, kes välisriigilt ei saa ega ole saanud kompensatsiooni kui represseeritud isik ning võttis osa alates 1940. aasta 16. juunist Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest peetud relvastatud võitlusest või invaliidistus mobiliseerituna või ajateenijana NSV Liidu relvajõududes ega võtnud osa Eesti territooriumil repressioonide läbiviimisest.

Pensionioigused ei laiene represseerituga võrdsustatud isikutele.

Seadusesse on riiklikust pensionikindlustuse seadusest üle toodud kõik rehabiliteeritud isikuid puudutavad paragrahvid, mis nüüdsest kehtivad represseeritud isiku kohta. Seadus hõlmab kõiki käesoleva seaduse jõustumiseni kehtinud soodustusi.

Seadusega laiendatakse pensioni saavate isikute ringi asumisel sündinud laste arvelt. Seaduse kohaselt arvestatakse asumisel sündinud lastele sooduskorras pensioniõigusliku staaži hulka nende vanema asumisel või kinnipidamiskohas oleku aeg kuni ajani, mil lapsele anti luba ja reaalne võimalus Eestisse naasmiseks, kolmekordselt.

Laps, kes saadeti asumisele alaealisena, saab samuti kolmekordselt pensionistaaži kuni tema vanemale anti reaalne võimalus ja luba Eestisse naasta. Kirjeldatud tõlgendus puudutab vaid lapsi, kelle reaalne võimalus

Eestisse naasta on seotud vanema vabastamisega, ja mitte vanemaid. Vanemate puhul kohaldatakse endiselt seaduse § 13 lg 1 punkti 2 alusel kolmekordselt pensionistaaži ja seaduse § 13 lg 1 punkti 4 kohaselt pooleteistkordselt pensionistaaži. See tähendab seda, et täiskasvanud isikutele arvestatakse pensioniõiguslikku staaži samamoodi nagu siamaani, et õigusvastaselt vahi all, kinnipidamiskohas või asumisel oleku aeg (sõltumata sellest, kas isik töötas või mitte) kolmekordselt ja vabastamisele järgnenud aeg kuni Eestisse elama asumise õiguse andmiseni, kui isikult oli õigusvastaselt võetud õigus asuda elama Eestisse (sõltumata sellest, kas isik töötas või mitte), pooleteistkordselt.

Represseeritud isikutele ettenähtud pensioniõigused laienevad ka Eesti õigusaktide alusel rehabiliteeritud isikutele.

Pensionioiguslikku staaži arvestatakse ja tõendatakse riikliku pensionikindlustuse seaduses ja selle alusel antud õigusaktides kehtestatud korras. See tähendab seda, et pensioniõigusliku staaži hulka arvestatakse ainult reaalset asumisel oldud aeg, mis on dokumentaalselt tõestatud.

See kuidas konkreetselt kellelegi pensioniõiguslikku staaži arvestatakse ja kui mitu aastat isik varem pensionile saab, oleneb isiku dokumentidest. Konkreetse informatsiooni saamiseks pensioni taotlemise, pensioni taotlemiseks vajalike dokumentide ja pensioni määramise kohta palume isikutel pöörduda oma elukohajärgse pensioniameti poole.

**Riina Saar
Sotsiaalministeerium
Sotsiaalkindlustuse osakonna peaspetsialist**

Lugejaread

Täname Teid ajalehe "Rukkilill" eest ja Teie ettevõtmiste eest represseeritute heaks. Soovime Teile selles raskes ettevõtmises palju edu. Elame veel. Teid tänades **Hilme ja Reimo Ida-Virumaalt**

Lugupeetud "Rukkilille" toimetus

Minul õnnestus Olustvere vallamajast saada Teie ajalehe kolmas number. Kuna kuulun represseeritute perekonda - olime 9 aastat Siberis - siis soovin heameelega seda ajalehte ka edaspidi. Lugeses viimases "Rukkililles" Kuno Raude artiklit "60 aastat kaitselahingute algusest Eestis", sain teada kahe klassivenna langemisest, mida senini ei teadnud. Kuna olen mitu korda tõstnud üles küsimuse Kolmanda Piirikaitse Rügemendi ülema Mart Kaerma mälestuse tähistamisest, siis saadan käesoleva kirjaga artikli (*Ilmub järgmises lehes. Toimetuse märkus*), mille kirjutasin möödunud aastal. Loodan et, ehk Teie saate tubli sõjamehe mälestuse taastamisele kaasa aidata.

**Lugupidamisega
Eduard Veersalu**

Seoses represseeritu tunnistuse taotlemise alustamisega tõi valla sotsiaaltöötaja, kelle abi pean paluma, meile ka seni tundmatu "Rukkilille" nr. 3. Lugesime läbi ja andsime ka teistele lugeda, sest meie kaheksa korteriga elamus elavad kolmes korteris represseeritud. Oli väga huvitav lugeda sõjaajalugu ja täielikku ülevaadet represseeritute eluolu leevendamisest. Suured tänud Teile selle lehe toimetamise ja levitamise eest. Kuidas saaksime lugeda järgmisi numbreid?

Alfred Pärnumaalt

Meil on õiguskantsler

Elanud pikka aega võõrvõimu all, hakkas kaduma lootus ja usk õiglusse. Repressiooni ohvri õigus ja vabadus sõltus okupantriigi teenistuses oleva ametniku tujust ja sellest, kuidas ta seadusi tõlgendas.

Murtud Rukkilille Ühingu esindajad olid 22.03.2004 vastuvõtul Eesti Vabariigi õiguskantsleri hr Allar Jõksi juures. Saime teada, et õiguskantsler on oma tegevuses sõltumatu, teostades järelevalvet põhiseaduse täitmise üle, ta on isikute põhiõiguste ja vabaduste kaitsja, kelle tegevus rajaneb õigusel ja õiglusel. Õiguskantsleri peamised ülesanded on:

*kontrollida talle esitatud avalduse alusel või omal algatusel, kas riigiasutused ja -ametnikud peavad oma ülesandeid täites kinni seadustest ning austavad ja kaitsevad isikutele põhiseadusega tagatud põhiõigusi ja -vabadusi;

*jälgida, et seadused ja määrused oleksid kooskõlas põhiseadusega

Võite pöörduda õiguskantsleri poole, kui arvate, et riigiasutus või ametnik on käitunud õigusvastaselt või rikkunud hea halduse põhimõtteid. Teie avalduse alusel võtab õiguskantsler tarvitusele abinõud avalduse õiglaseks ja kiireks lahendamiseks. Alati, kui leiame, et Teie õigusi on rikutud, võite pöörduda kohtusse.

MRÜ

Kutse

Murtud Rukkilille Ühingu juhatus kutsub teotahelisi isikuid osalema ühingu tegemistes. Üheskoos suudame mõndagi korda saata. Soovime, et igäüks leiaks endale sobiva ja meelepärase tegevuse, alates vastastikusest abistamisest kuni vaba aja veetmise ja meelelahutuseni.

Väga tähtis on koguda okupatsiooni ja küüditamise teemalisi mälestusi. See ei ole võrreldav vanavara kogumisega, vaid see on osake eesti rahva traagikast, mis väärib talletamist.

Piirkondlike kontaktisikute kaudu on võimalik saada informatsiooni, teavitada probleemidest ja edastada ettepanekuid ühingu juhatusse.

Infotelefon: 53 853 941

Kes teab meie olukorda paremini kui meie ise!

Vabandust

Teataja "Rukkilill" nr. 3 artiklis "Sõrve Natsismiohvrite Seltsi tegevusest ja plaanidest" kirjeldatakse tegelikult Tallinnas asuva Eesti Natsismiohvrite Ühingu tegevust. Lähtudes sellest tuleb artikli pealkirjas ja tekstis sõnad: "Sõrve Natsismiohvrite Selts" ja "organisatsioon" asendada sõnaga "Eesti Natsismiohvrite Ühing".

Toimetus

MRÜ tegutseb vabatahtlikkuse alusel.

MRÜ ajalehe "Rukkilill" väljaandmist toetab Justiitsministeerium.

Leht ei vastuta artiklite sisu eest. Toimetus palub artiklite autoritesse suhtuda heasoovlikult!

Palju õnne

14. juunil toimus MRÜ küsimustele vastanute vahel loosimine. Auhinna - Värska Sanatooriumi tervisepaketi võitis Valdur-Rein Puusepp Tallinnast.

www.gutenberg.ee

osta raamat internetikaubamajast

Raamat tuuakse lähima postkontorini või isegi Sinu kodu ukseni.

Väärt raamatud, muusika, videofilmid. Valik ligikaudu 7000 raamatu seast.

Info ja tellimused: Mobiil **50 20 503**
e-post: gutenberg@gutenberg.ee

EESTLASTE MÄLESTUSTE RAAMATUD

1. Võrumaa saaga 1; Jutustus küüditamisest; Hind:137.-
2. Võrumaa saaga 2; Jutustus küüditamisest; Hind:89.-
3. Atarma. Ronald Rütli mälestused; Hind:155.-
4. Eesti rahva elulood I-II; Hind:430.-
5. Eesti rahva elulood III; Hind:214.-
6. Eesti elu; Johan Ahlbergi mälestused; Hind:94.-
7. Vanglakirjad. Joosep Reinholmi mälestused; Hind:89.-
8. Läbi punase öö III; Jaan Roosi mälestused; Hind:113.-
9. Ajarännak II; Kaljo Villako mälestused; Hind:125.-
10. Surmavaenlase vastu; Alfred Käärmani mälestused; Hind:30.-
11. Sinasilmitsi Siberiga; Silver Silliksaari mälestused; Hind:118.-
12. Mälestuseks Teile kõigile; Ölme Nurga mälestused; Hind:379.-
13. Läbi punase öö. IV; Jaan Roosi mälestused; Hind:97.-
14. Meenutused VI; Hans Sissiasse mälestused; Hind:284.-
15. Tuulde lennanud lehed. Camilla von Stackelbergi mälestused;

Õnnitleme sünnipäevalisi!

Kaja Elbach	Harjumaa	Virve Kanne	Järvamaa	Villu Mälder	Tallinn
Uno Kivik	Harjumaa	Anu Aavik	Läänemaa	Aime Põlendik	Tallinn
Eha Kivi	Harjumaa	Terav Maret	Lääne-Virumaa	Valdur-Rein Puusepp	Tallinn
Salme Kulvere	Harjumaa	Leis Meino	Põlvamaa	Kelli Randal	Tallinn
Maria Ment	Harjumaa	Evald Semmel	Põlvamaa	Taimi-Naima Rooba	Tallinn
Hillar Pärna	Harjumaa	Endel Eensoo	Pärnumaa	Eda Anton	Tallinn
Leina Meigas	Harjumaa	Valli Pinnis	Pärnumaa	Luule Viitamees	Tartumaa
Bronislav Nool	Harjumaa	Maaja Murdla	Pärnumaa	Ülo Laur	Tartumaa
Maret Randoja	Harjumaa	Adeele-Rosaalie Pihlak	Pärnumaa	Hilja Parts	Valgamaa
Endel Reinberg	Harjumaa	Luule Remmel	Raplamaa	Helju Vernik	Valgamaa
Laur Sits	Harjumaa	Elret Epner	Tallinn	Äasmäe Aime	Viljandimaa
Talpsepp Arvo	Harjumaa	Viivi Jasper	Tallinn	Sale Mägi	Võrumaa
Naur Kalvi	Ida-Virumaa	Lehte Kaldu	Tallinn	Valve Rebane	Võrumaa
Rein Preema	Järvamaa	Maie Kepp	Tallinn	Alli Kasuk	Võrumaa